

VỤ KHỦNG HOẢNG TÊN LỬA CUBA (cg. Phong tỏa biển Caribe, 1962), căng thẳng quân sự, chính trị có nguy cơ dẫn tới chiến tranh giữa Cuba, Liên Xô và Mỹ tại vùng biển Caribe, khi Liên Xô triển khai căn cứ tên lửa có thể mang đầu đạn hạt nhân trên lãnh thổ Cuba.

Năm 1959, cách mạng Cuba thành công, lật đổ chính phủ thân Mỹ và xây dựng đất nước theo con đường xã hội chủ nghĩa. Liên Xô viện trợ, giúp đỡ Cuba về mọi mặt, kể cả vũ khí, trang bị. Chính phủ Mỹ áp dụng lệnh cấm vận toàn diện, đồng thời sẵn sàng can thiệp vũ trang xâm lược Cuba. Mỹ thường xuyên sử dụng máy bay do thám tầm cao U-2 tiến hành giám sát Cuba, tăng cường lực lượng dự bị, cho phép những phần tử Cuba lưu vong gia nhập Quân đội Mỹ, tổ chức diễn tập quân sự quy mô lớn ở biển Caribe nhằm gây sức ép với Cuba.

Trước sự đe dọa của Mỹ, tháng 7.1962, theo đề nghị của Cuba, Liên Xô quyết định triển khai lực lượng quân đội, trong đó có cả những tên lửa có thể mang đầu đạn hạt nhân ở Cuba, giúp Cuba đối phó với những đe dọa quân sự của Mỹ, đồng thời đáp trả việc Mỹ triển khai những tên lửa có khả năng mang đầu đạn hạt nhân đến một số quốc gia châu Âu gần lãnh thổ Liên Xô (Thổ Nhĩ Kỳ, Italia) trong thời gian trước đó. Theo đó, Liên Xô bí mật vận chuyển hàng chục tên lửa đạn đạo tầm trung (tầm bắn xa 2.000 km) và tên lửa đạn đạo tầm xa (tầm bắn xa 4.500 km) có khả năng mang đầu đạn hạt nhân đến Cuba.

Ngày 14.10.1962, một chiếc máy bay do thám U-2 của Mỹ đã phát hiện dấu vết đầu tiên về sự có mặt của một căn cứ tên lửa tầm trung của Liên Xô ở Cuba. Sau khi những bức ảnh tình báo được phân tích và công bố, trong các ngày 16 - 17.10, Tổng thống Mỹ J.F Kennedy triệu tập cuộc họp gấp với sự tham gia của nhiều nhà quân sự, chính trị và ngoại giao hàng đầu nước Mỹ thảo luận và tìm các biện pháp đối phó. Những người tham gia thảo luận đã đưa ra nhiều phương án, trong đó có cả việc đổ bộ lực lượng bộ binh lên Cuba; dùng lực lượng không quân oanh kích các trận địa tên lửa và tiến hành phong tỏa biển Caribe.... Sau khi xem xét các phương án, ngày 22.10, Tổng thống Kennedy tuyên bố, kể từ 14 giờ (giờ GMT) ngày 24.10, lực lượng hải quân Mỹ sẽ tiến hành phong tỏa biển Caribe (được định nghĩa như một cuộc “cách ly”). Bất cứ tàu thuyền nào tới Cuba đều phải chịu sự kiểm tra của các chiến hạm Mỹ, nếu chống lệnh sẽ bị bắn chìm; lực lượng không quân Mỹ sẵn sàng oanh kích các trận địa tên lửa và Mỹ sẵn sàng đàm phán với chính phủ Liên Xô. Trước khi công bố quyết định quan trọng này, Chính phủ Mỹ đã khẩn trương hoàn thành công tác chuẩn bị, như: liên lạc với các sứ quán Mỹ ở nước ngoài, chuẩn bị việc tuyên bố kiểm tra, cách li tàu thuyền, thông báo cho tổ chức các nước châu Mỹ, tăng cường lực lượng cho căn cứ hải quân Guantanamo. Thực hiện tuyên bố trên, Mỹ điều tới vùng biển Caribe 180 tàu chiến cùng 85 nghìn quân nhân. Ngoài lực lượng trên, 20 % lực lượng không quân chiến lược Mỹ ở châu Âu và các hạm đội 6, 7 được lệnh sẵn sàng chiến đấu.

Vào lúc Mỹ tập trung nghiên cứu đưa ra biện pháp đối phó, Liên Xô đã đẩy nhanh tốc độ vận chuyển vũ khí và xây dựng các căn cứ tên lửa ở Cuba. Trên phương diện ngoại giao, Liên Xô cũng thể hiện thái độ cứng rắn, ngày 23.10, chính phủ Liên Xô tuyên bố Mỹ phải hoàn toàn chịu trách nhiệm vì những hành động cực kỳ nguy hiểm. Cùng ngày, người đứng đầu chính phủ Liên Xô N.S Khrushchov gửi thông điệp tới Tổng thống Mỹ, trong đó khẳng định, tất cả các

loại vũ khí mà Liên Xô triển khai tại Cuba, kể cả tên lửa chỉ nhằm mục đích phòng vệ. Ngày 23.10, Hội đồng Bảo an Liên hợp quốc tiến hành cuộc họp khẩn. Trong thông điệp gửi Liên Xô và Mỹ, Tổng thư ký U Thant kêu gọi Liên Xô ngừng ngay việc đưa tàu thuyền vào Cuba; Mỹ ngừng ngay các hoạt động có thể dẫn đến các cuộc đụng độ vũ trang. Ngày 25 - 27.10, Liên Xô và Mỹ tiến hành các cuộc tham vấn và đàm phán trong khuôn khổ Hội đồng Bảo an Liên hợp quốc, sau đó đi đến thỏa thuận: Liên Xô sẽ rút toàn bộ hệ thống tên lửa khỏi Cuba; Mỹ rút toàn bộ tên lửa khỏi Italy và Thổ Nhĩ Kỳ. Ngày 28.10, tại New York, Mỹ và Liên Xô tiến hành các cuộc đàm phán với sự tham gia của đại diện Cuba và Tổng thư ký Hội đồng Bảo an Liên hợp quốc; các bên cam kết thực hiện đúng thỏa thuận ngày 27.10. Cuộc khủng hoảng tại vùng biển Caribe chính thức chấm dứt.

Trong tuyên bố chấm dứt cuộc khủng hoảng, Tổng thống Mỹ Kennedy cam kết tôn trọng độc lập, chủ quyền và toàn vẹn lãnh thổ; không can thiệp vào công việc nội bộ của Cuba và không cho phép các lực lượng khác sử dụng lãnh thổ Mỹ cũng như lãnh thổ các nước gần kề tiến công xâm lược Cuba. Đại diện Mỹ và Liên Xô cũng thừa nhận: bất kỳ hành động khiêu khích nào tại các khu vực trên thế giới cũng có thể dẫn tới các cuộc đối đầu trực tiếp, kể cả đối đầu bằng vũ khí hạt nhân; vì lợi ích của hai bên và của toàn nhân loại, Mỹ và Liên Xô cần thiết lập cơ chế kiểm soát hiệu quả. Sau tuyên bố đó, năm 1963 Mỹ và Liên Xô thiết lập “đường dây nóng”, cùng trong năm hai bên ký hiệp ước cấm thử vũ khí hạt trên cả trên bộ, trên không và trên biển.

VKHTLC kết thúc đã giúp Mỹ, Liên Xô và Cuba thoát khỏi một cuộc chiến tranh mà hậu quả của nó có thể hết sức nặng nề. VKHTLC cho thấy vai trò và trách nhiệm của Liên Xô trong việc bảo vệ các nước xã hội chủ nghĩa cũng như việc tránh không để xảy ra cuộc chiến tranh tàn khốc. (1.152 chữ)

LÊ ĐỨC HẠNH

Tài liệu tham khảo

1. *102 sự kiện nổi tiếng trên thế giới*, Nxb. Văn hóa Thông tin, Hà Nội, 1996, tr.506-511.
2. Bộ Quốc phòng, *Bách khoa toàn thư quân sự Việt Nam*, quyển 1, Lịch sử quân sự, Nxb. Quân đội nhân dân, Hà Nội, 2015, tr.1108 - 1109.
3. *Từ điển tri thức lịch sử phổ thông thế kỷ 20*, Nxb. Đại học Quốc gia, Hà Nội, 2003, tr. 852 - 853.
4. Victor Lyubinov, *Tình báo quân sự và cuộc khủng hoảng Caribe*, T/c Military Parade (Nga), 3-4.1998.
5. *ВоеннаяЭнциклопедия, Том3*, Воениздат, М, 1995, с.485.